

نذر هزارساله پایتخت

نام نذر: سمنوپزان
محل ادای نذر: محله دولاب

سمنوپزان را در روز وفات حضرت زهرا(س) در خانه‌هایشان برپا کردند. با گذشت زمان، مراسم سمنوپزان صرفاً در چنین روزی برپا نمی‌شد و مردم در مناسبت‌های مختلف سمنو می‌پختند و نذر می‌کردند. «چنین ماجرای به واقعیت نزدیک است؛ چراکه اهالی دولاب از سال‌های دور تاکنون ارادت خاصی به طایفه‌های سادات دارند. سیدمحمود موسوی از طایفه سادات دولاب در دوره قاجار بود که نزد اهالی این محله احترام فراوانی داشت. او کسی بود که وقتی وثوق الدوله مسیر رسیدن آب به زمین‌های کشاورزی دولاب را بست، دست به دعا برد و قنات برای مدتی خشک شد. بعد از این ماجرا وثوق الدوله از در آشتی وارد شد و با فرستادن یک جلد قرآن برای سیدمحمود موسوی، پرچم صلح با اهالی دولاب را بالا برد. قدیمی‌های دولاب روایت می‌کنند که بعد از دلجویی وثوق الدوله و تغییر مسیر آب به سمت دولاب، قنات با دعای سیدمحمود موسوی پر از آب شد. سیدمحمود هاشمی دولابی، یکی از قدیمی‌های محله دولاب، می‌گوید: «پخت نذری در مراسم مذهبی یکی از سنت‌های طایفه سادات دولاب به حساب می‌آید که با تاریخ و تار و پود این محله عجین است. دلیلش هم این است که دولاب در روزگار قدیم مملو از محصولات کشاورزی بود؛ از گندم برای پخت سمنو گرفته تا عدس برای پخت عدسی. نقل است که عدسی جزو نخستین غذاهایی بوده که در دولاب نذر می‌کردند. حتی گفته می‌شود مردم به سختی آب تهیه می‌کردند و نان نذری می‌پختند تا اینکه نذر سمنو با گرفت و تا امروز ادامه پیدا کرده است.» مراسم سمنوپزان چنان با فرهنگ و سنت دولاب آمیخته شده که اهالی این محله معتقدند صاحب اصلی مراسم سمنوپزان حضرت زهرا(س) است.

ماجرای نذر سمنو با تاریخ کهن محله دولاب گره خورده است. قدیمی‌های دولاب معتقدند عمر مراسم سمنوپزان با تاریخ ساخت تکیه چال و مسجد پیر که جزو قدیمی‌ترین بناهای پایتخت به شمار می‌روند، یکسان است. اهالی دولاب روی قدمت و سنت‌های این محله که از سده‌های قبل سینه به سینه چرخیده و به نسل جدید منتقل شده تعصب خاصی دارند. بسیاری از آنها از تکیه چال به عنوان قدیمی‌ترین تکیه ایران نام می‌برند و برخی دیگر مسجد پیر را نخستین مسجد تهران می‌دانند. برخی از اهالی درباره سنت پخت سمنو در این محله قدیمی هم ادعای مشابهی را مطرح می‌کنند و بر این باورند که برپایی مراسم سمنوپزان در دولاب تاریخ هزارساله دارد. حسین قربانی، عضو شورایاری محله دولاب، می‌گوید: «در تاریخچه محله دولاب آمده که سمنو را نذر حضرت زهرا(س) می‌کردند و مراسم سمنوپزان به نذر حضرت زهرا(س) معروف شد.» اینکه چه کسانی برای نخستین بار مراسم سمنوپزان را در محله دولاب برپا کردند هم یک ماجرای تاریخی دارد و به زیست طایفه‌های سادات در دولاب قدیم مربوط می‌شود. قربانی می‌گوید: «دولاب از روزگار قدیم، محل زندگی طایفه‌های سادات بوده و نوادگان آنها هنوز در این محله زندگی می‌کنند. به‌عنوان نمونه، می‌توان به طایفه هاشمی یا موسوی اشاره کرد که «دولابی» به پسوند فامیلی خانوادگی آنها اضافه شده است. این طایفه‌ها برای نخستین بار نذر سمنو را در دولاب ادا کردند و بقیه اهالی دولاب که ارادت خاصی به سادات داشتند برای ادای احترام به آنها مراسم

قصه یک آتش سوزی غریب

نام نذر: نان و حلوا
محل ادای نذر: چهارراه گلوبندک

است. علیرضا زمانی، تهران‌شناس، درباره روایت‌های مختلفی که درباره خاستگاه این نذر وجود دارد، می‌گوید: «نذر حلوا یکی از نذورات قدیمی و رایج در تهران است. از آنجا که نان و حلوائی که با آرد طبخ می‌شد قوت غالب تهرانی‌ها بود و طبخ آن نیز زمان زیادی لازم نداشت، به یکی از رایج‌ترین نذرهای تبدیل شد. اما عمومی شدن نذر حلواپزان چهارراه گلوبندک و همراهی شهروندانی از دیگر محله‌های تهران برای ادای این نذر روایت جالبی دارد. اهالی گلوبندک از سیدی می‌گویند که چند دهه پیش نذر کرده بود روز تاسوعا عزاداران را با نان و حلوا اطعام کند. اما یک روز آتش دیگ نذری به جان اثاثیه خانه‌اش افتاد و خانه و لوازمش میان شعله‌های آتش سوخت. پس از آتش سوزی خانه سدید بود که اهالی کوچه شهید چترچی برای ادای این نذر قدیمی به کمک سید آمدند و سال بعد مراسم حلواپزان با مشارکت اهالی در کوچه انجام شد.» اکنون سال هاست نذر حلواپزان در خیابان چترچی با حضور اهالی این محله و نیز افرادی که نذر کرده‌اند عزاداران حسینی را با حلوائی نذری اطعام کنند، این نذری ساده را در گوشه خیابان طبخ و میان جمعیت توزیع می‌کنند.

نذر نان و حلوا در تهران قدیم رایج بود و تهرانی‌ها با نیت‌های مختلف برای حاجت‌رواشدن نان و حلوا نذر می‌کردند. البته نذر حلوا در چهارراه گلوبندک روایت متفاوتی دارد؛ نذری که چند دهه است از یک نذر خانگی به خیابان کشیده شده و در روز تاسوعا ده‌ها نفر با پخت حلوا در این خیابان نذر خود را ادا می‌کنند. روز تاسوعا چهارراه گلوبندک حال و هوای خاصی دارد. در محدوده کوچه شهید چترچی و در نزدیکی حسینیه کربلایی‌ها بیش از چند دهه است که روز تاسوعا عطر حلوائی نذری کوچه را پر می‌کند. در جای‌جای این کوچه، عزاداران حسینی در دیگ‌های نذری و یا در قابلمه‌های کوچک حلوا می‌پزند تا نذر خود را ادا کنند. اگرچه رسم حلواپزان تنها مختص چهارراه گلوبندک نیست و در محله‌های طرشت، تهرانپارس، حسینییه قلهک و... نیز اجرا می‌شود، اما ماجرای نذر حلوا در حسینیه کربلایی‌ها روایت همدلی اهالی یک محله برای ادای نذری قدیمی

نذر دیرینه صنوف و بازاریان

نام نذر: خرما، کله پاچه و شیرینی
محل ادای نذر: بازار تهران

بسیاری از نذرهای پس از گذشت دهه‌ها هنوز هم در پایتخت پابرجا است. یکی از این نذرهای خوراکی‌هایی است که کاسبان و اعضای صنوف با توجه به شغل‌شان آن را برای برآورده شدن حاجتشان توزیع می‌کنند، مثل نذر شیرینی، خرما یا حتی کله پاچه. نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، به پیشینه یکی از این نذورات در تهران اشاره می‌کند و می‌گوید: «در گذشته خرما فروشان بازار بزرگ بیرون از حجره چهارپایه‌ای می‌گذاشتند و روی آن مجمعی پر از خرما می‌گذاشتند تا رهگذران خرما بردارند و برای حاجت‌روایی بانی صلوات بفرستند. کم‌کم این نذر میان سایر افراد جامعه هم رواج پیدا کرد. آن موقع رسم نبود شیرینی نذر کنند، خرما جزو اصلی نذرهای مردم بود، چون خرما قوت غالب و از قدیم‌الایام جزو غلات اربعه (مویز، خرما، گندم و جو) محسوب می‌شد و به نوعی مقدس بود. برنج، خوراک اعیان و پولدارها بود، اما مثلاً نان جو همه جا پیدا می‌شد. این نذر هنوز هم میان برخی افراد وجود دارد و به‌ویژه شب‌های جمعه برای طلب مغفرت و آموزش اموات در بازار تهران و سایر نقاط شهر انجام می‌شود.»

